

Ewa Józefa Jezierska

Elementy chrystologii w liście św. Pawła do Filemona

Wrocławski Przegląd Teologiczny 16/2, 15-22

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

S. EWA J. JEZIERSKA OSU

ELEMENTY CHRYSOLOGII W LIŚCIE ŚW. PAWŁA DO FILEMONA

Krótki List św. Pawła do Filemona dotyczy głównego adresata i jego niewolnika Onezyma. Paweł odsyła Filemonowi niewolnika, którego ochrzcił, i prosi Filemona, by Onezyma przyjął jak brata w wierze. List jest prywatny, ale poruszony problem i argumentacja Pawła były najwyraźniej ważne dla ówczesnych chrześcijan i dlatego list nie uległ zapomnieniu, a nawet został włączony do kanonu ksiąg Nowego Testamentu.

Na pytanie o chrystologię Listu do Filemona trzeba odpowiedzieć, że nie jest ona rozbudowana. Występujące w tekście sformułowania, zwroty czy tytuły tylko fragmentarycznie przekazują myśl chrystologiczną św. Pawła. Tę myśl Apostoła postaramy się odnaleźć w sformułowaniach, które zawierają tytuł „Pan”, tytuł „Chrystus” oraz formułę „Chrystus Jezus”.

I. SFORMUŁOWANIA ZAWIERAJĄCE TYTUŁ „PAN”

Tytuł *Pan* – *Adonaj* jest w ST imieniem Boga, zastępującym imię Jahwe. *Adonaj* to Pan wszechmocny, Bóg nad bogami. Tłumaczenie greckie Biblii hebrajskiej (LXX) przetłumaczyło hebrajski tytuł יהוה odpowiednikiem greckim *Kurios*. Tytuł „Pan” (*Adonaj*, *Kyrios*) posiada zatem podwójny sens: oznacza Tego, który nad wszystkim panuje (oznacza panowanie Jahwe), i równocześnie oznacza nieprzekazywalne imię Boga¹. W Nowym Testamencie, w kościołach hellenistycznych, tytuł *Kurios* przeniesiono na Jezusa Chrystusa², tytuł ten

---

¹ X. LÉON-DUFOUR (red.), *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1990, s. 642.

² H. LANGKAMMER, *List do Filemona*, Lublin 2003, s. 17.

określa zatem godność wskrzeszonego z martwych, wywyższonego, królującego nad światem Jezusa, którego władzy podlegają wszyscy wierzący³.

Św. Paweł, opierając się na Psalmie 110, nadał określeniu Kurioj sens podwójny: Kurioj to tytuł królewski i tytuł boski. Jezus jest Panem całego świata, wszystkich ludzi żyjących „w Nim”, jest Panem Kościoła – swojego Ciała. Jezus został wywyższony przez Boga i otrzymał imię „ponad wszelkie imię” (Flp 2,16); tym imieniem jest „Pan”, czyli imię własne Boga. Jezus jest więc absolutnym *Kyriosem*⁴.

W Liście do Filemona tytuł Pan, Kurioj, występuje jako tytuł Jezusa pięć razy, tzn. w wierszach 3, 5, 16, 20, 25, i nie jest poprzedzony zaimkiem dzierżawczym „mój” czy „twój”. Dlatego tytuł ten ma w Liście do Filemona sens teologiczny, a nie socjologiczny. Tytuł ten wyraża tajemnicę Jezusa, Boga-człowieka.

Pierwszy z wymienionych tekstów, Flm 3, stanowi wstępne pozdrowienie: „Łaska wam i pokój od Boga, naszego Ojca, i od Pana Jezusa Chrystusa” (c arij u miñ kai. eirhnh apo. qeou/ patroj hmwh kai. kuriou Whsou/ Cristou).

Tekst ten ma budowę dwuczłonowego błogosławieństwa. Człon pierwszy składa się z dwóch elementów: „Łaska wam i pokój” (c arij u miñ kai. eirhnh). Żydzi życzyli sobie pokoju (שָׁלוֹם), a Grecy radości (c ara, – ‘radość’), św. Paweł życzył łaski i pokoju. Być może to życzenie pokoju i łaski skierowane było zarówno do Żydów, jak i do Greków, albo też – z uwagi na nietypowe życzenie eirhnh – było ono przedchrześcijańską adaptacją błogosławieństwa Aaronowego (Lb 6,24-26)⁵. Drugi człon pozdrowienia wskazuje na źródło darów: „od Boga, naszego Ojca, i Pana Jezusa Chrystusa” (jest to forma występująca we wszystkich autentycznych Listach Pawłowych, z wyjątkiem 1 Tes). Bóg nazwany jest „naszym Ojcem”, jak również Ojcem Pana Jezusa Chrystusa. Natomiast Jezus został obdarzony w tym pozdrowieniu tytułem Pan – *Kyrios*, a więc tytułem Boga Starego Testamentu. Takie zestawienie Jezusa z Bogiem („[łaska] od Boga i Pana Jezusa”) i obdarzenie Go tytułem teologicznym, wskazuje, że Jezus wyznawany jest Bogiem⁶.

Tekst Flm 5 to podziękowanie Bogu za postępowanie Filemona, za jego miłość i wiarę, jaką żywi „dla Pana Jezusa (proj ton kuriou Whsouh) i wszystkich świętych”: „Dziękuję mojemu Bogu [...], słysząc o twojej miłości i wierze, jaką żywisz względem Pana Jezusa i dla wszystkich świętych (eij pantaj touj agiouj)”. Piorytet miłości przed wiarą ma uzasadnienie teologiczne – dla Filemona najważniejszy powinien być fakt umiłowania przez Boga w Chrystusie, z czego wypływa jego chrystocentryczne zaangażowanie apostołskie. Prymat

³ B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, w: *List do Kolosan. List do Filemona*, w: *Nowy komentarz biblijny. Nowy Testament*, t. XII, Częstochowa 2006, s. 45.

⁴ X. LÉON-DUFOUR (red.), *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., s. 643; K. ROMANIUK, *Soteriologia św. Pawła*, Warszawa 1983, s. 50-51.

⁵ B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 60.

⁶ Tamże, s. 61.

miłości przed wiarą jest cechą działania Boga, który zawsze wyprzedza swoją miłością wszelkie działanie człowieka. Proj ton kurion Wlhouh (dla Pana Jezusa) może być skrótem wczesnochrześcijańskiego wyznania wiary w Jezusa *Kyrios*, ale może być także odwołaniem się do władzy Jezusa jako Pana, władzy, której posłuszeństwo Filemon winien z miłością okazywać⁷. Podziękowanie podkreśla też dobroć świadczoną przez Filemona chrześcijanom w Kolosach.

W Flm 16 Onezym nazwany jest umiłowanym en kuriw (w Panu) bratem Pawła, a także Filemona. Odsyłając Onezyma Filemonowi, Paweł wyraża pragnienie: „[byś go odebrał na zawsze] już nie jako niewolnika, lecz więcej niż niewolnika, jako brata umiłowanego. [Takim jest on] zwłaszcza dla mnie, ileż więcej dla ciebie, zarówno w doczesności, jak i w Panu (en kuriw)”⁸. Podobnie w w. 20 Apostoł wyraża pragnienie, by mieć z Filemona „pożytek w Panu”: „niech ja mam przez ciebie pożytek w Panu (egw, sou onaimhn en kuriw, anapauson mou ta splagcna en Cristw)”⁹. Paweł wykorzystuje w tekście dwa odcienie znaczeniowe słowa oninamai, które zawiera znaczenie „pożytek” i „pociecha”, i przez swą dwuznaczną wypowiedź chce powiedzieć Filemonowi, że jego miłość do Chrystusa może się wyrazić w przyjęciu Onezyma, ale także i w posłaniu go Pawłowi, któremu Onezym byłby przydatny w pracy apostołskiej¹⁰. Pocięchą, ale i pożytkiem – zarówno dla Filemona, jak i dla Pawła – będzie spełnienie prośby Apostoła. Określenie „pociecha”, jak również określenie „pożytek” mają dopełnienie „w Panu”. Zwrot „w Panu” (en kuriw) podkreśla łączność chrześcijan żyjących w Chrystusie i pracujących dla Jezusa Chrystusa, zatem łączność wspólnoty Kościoła, Ciała eklezjalnego z Chrystusem Głową. Zwrot ten, z uwagi na zaimek en, określa więc sferę działania łaski Chrystusa na wiernych.

Flm 25, będący końcowym pozdrowieniem w Liście do Filemona: „łaska Pana naszego, Jezusa Chrystusa, [niech będzie] z duchem waszym (-H carij tou kuripu Wlhouh/ Cristou), nazywając Jezusa Panem, podkreśla Jego Bóstwo. Ujmując łaskę chrystologicznie, jako łaskę Jezusa, określa Jezusa tytułem „Pan” (Kurioj), poszerzonym o dodanie tytułu „Chrystus (Cristoj)”. Zwrot „duch wasz”, występujący w tym pozdrowieniu, oznacza siedlisko rozumu, uczuć i woli, czynnik ożywiający człowieka. Wszystko to poddane jest uświęcającemu wpływowi Jezusa, a także Jego Ducha¹¹. Liczba mnoga wprowadzona w w. 25

⁷ Tamże, s. 67.

⁸ B. ADAMCZEWSKI, *Stary Paweł i jego poczucie humoru (Flm 9)*, w: W. CHROSTOWSKI (red.), *„Żyjemy dla Pana” (Rz 14,8). Studia ofiarowane Profesor Ewie J. Jezierskiej OSU*, Warszawa 2006, s. 29.

⁹ BT⁵ tłumaczy: „niech ja przez ciebie zaznam radości w Panu”.

¹⁰ B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 105.

¹¹ H. LANGKAMMER, *List do Filemona*, dz. cyt., s. 40; B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 116.

wskazuje na to, że wpływowi Jezus podlegają wszyscy wierzący¹², zwłaszcza ci, których Paweł pozdrawia.

Można więc powiedzieć, że Jezus obdarzony tytułem „Pan” jest Bogiem. Jemu należy się miłość i posłuszeństwo, w Nim (en kuriw) wierzący tworzą wspólnotę. Obdarzeni miłością i łaską Pana, powinni trwać w nadziei¹³.

II. SFORMUŁOWANIA ZAWIERAJĄCE TYTUŁ „CHRYSTUS”

Słowo „Mesjasz” jest terminem pochodzenia aramejsko-hebrajskiego i ma znaczenie „namaszczony”. Podobnie greckie słowo *crhstoj* oznacza także „namaszczony”.

Kościół pierwotny w świetle wydarzeń wielkanocnych obdarzył Jezusa tytułem „Chrystus” – Mesjasz, wykazując Żydom, że Mesjasz przez nich oczekiwany przyszedł w osobie Jezusa¹⁴. W Liście do Filemona termin „Chrystus” ma dla Pawła sens mesjański. Chrystus to Mesjasz obiecany i zapowiadany¹⁵. W innych Listach Pawłowych, poza Listem do Filemona, termin ten jest drugim imieniem Jezusa¹⁶.

Tytuł „Chrystus” występuje w Liście do Filemona albo samodzielnie (w wierszach 6, 8, 20), albo w formule „Chrystus Jezus” (w wierszach 1, 3, 9, 23, 25).

W wierszach Listu do Filemona, gdzie tytuł „Chrystus” występuje samodzielnie, poprzedzony jest on przyimkiem *eiĵ* lub *en* (*eiĵ Cridton*, *en Cristw*).

Formę *eiĵ Cridton* zawiera Flm 6: „aby twój udział w wierze stał się czynny w rozpoznawaniu wszelkiego dobra, które [jest] w nas ku Chrystusowi (*eiĵ Cridton*)” – tak tłumaczy B. Adamczewski – „[czyn] [...], jaki jest do spełnienia wśród was dla Chrystusa (*en epignwsei pantoj agaqou/ tou/ en h miĵ eiĵ Cridton*)” – tak *Biblia Tysiąclecia*. Paweł, dziękując Bogu za postawę Filemona, równocześnie prosi Kolosanina, by jako człowiek wiary dostrzegł i zrozumiał dobro, jakie jest w niewolniku chrześcijaninie; to dobro jest na razie ukryte, ale widoczny jest obrany, właściwy cel życia „ku Chrystusowi” (*eiĵ Cridton*). Apostoł potwierdza to dążenie Onezyma „ku Chrystusowi”, licząc na to, że Bóg będzie odtąd działał skutecznie w Onezymie¹⁷.

Kolejny tekst, Flm 8, wyraża przekonanie Pawła, że mógłby „w Chrystusie (*en Cristw*)” nakazać Filemonowi odpowiedni sposób postępowania: „choć z całą swobodą mogę w Chrystusie (*en Cristw*) nakładać na ciebie obowiązki

¹² B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 116.

¹³ Tamże, s. 117; H. LANGKAMMER, *List do Filemona*, dz. cyt., s. 39-40.

¹⁴ W.R.F. BROWNING, *Słownik Biblii*, tłum. J. Sławik, Warszawa 2005, s. 93.

¹⁵ X. LÉON-DUFOUR (red.), *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., s. 351, 461-470.

¹⁶ B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 45.

¹⁷ Tamże, s. 70.

(Dioñ pollhn en Cristw/ parrhsian ełwn epitassein soi to. anhkōn)”. Paweł użył w Flm 8 czasownika epitasw (nakazywać coś z góry), który występuje tylko w tym miejscu w całym *Corpus Paulinum*. Apostoł stosował zawsze czasownik diatassw (rozporządzać) lub rzeczowniki suggnwmh, gnwmh (opinia, propozycja, rada). W Flm 8 Apostoł użył czasownika epitasw w formie, która wyraża pragnienie Pawła, by „w Chrystusie”, mając ku temu racje jako spełniająca posługę apostołską, nie wydawać Filemonowi jednak nakazów moralnych: „choć z całą swobodą mogę w Chrystusie nakładać na ciebie obowiązek, to jednak raczej proszę [...]”¹⁸.

Natomiast w słowach wiersza 20 Listu do Filemona: „tak, bracie, niech i ja przez ciebie zaznam radości w Panu: pokrzep moje serce w Chrystusie (nañ adel feñ egw, souonaimhn en kuriw/ anapausōn mou ta. splagcna en Cristow/)” – Paweł prosi Kolosanina, by ten, skoro potrafi „pokrzepiać serca świętych” (Flm 7b), nie odmówił także Pawłowi proszącemu o przyjęcie powracającego niewolnika do domu, a potem by posłał go Apostołowi dla posług – tym czynem Filemon pokrzepiłby serce Apostoła¹⁹.

Można zatem powiedzieć, że użyty przez św. Pawła tytuł „Chrystus” z przyimkiem eij, – w formule eij Cridton – wskazuje na Chrystusa jako na najdoskonalszy, ostateczny cel życia wierzącego²⁰. Całe życie wierzącego nakierowane jest „ku Chrystusowi”, zmierza ku Niemu. Natomiast tytuł „Chrystus” z przyimkiem en – w formule en Cristw/ – określa sferę działania łaski Chrystusa, przestrzeń, w której żyje, porusza się wierzący. Wyrażenie en Cristw/ określa tzw. chrystosferę²¹.

III. ZASTOSOWANIE FORMUŁY „JEZUS CHRYSZTUS” ORAZ „CHRYSZTUS JEZUS”

W formule „Jezus Chrystus” nastąpiło połączenie imienia Jezus z tytułem Chrystus, będącym określeniem urzędu, połączenie imienia historycznej osoby z nadanym jej tytułem Mesjasza, czyli Chrystusa.

U podłoża tego połączenia leży wydarzenie wielkanocne i jego zgodność z prorocत्वami mesjańskimi²². Natomiast św. Paweł, przenosząc z LXX tytuł *Kyrios* na Jezusa, przeciwstawił Jezusa „panom pogan”, co zaowocowało późniejszym określeniem „Pan nasz, Jezus Chrystus”. W Rz 1,4 treść głoszonej Ewangelii Paweł streszcza w słowach „[Ewangelia] o Jezusie Chrystusie, Panu

¹⁸ Tamże, s. 77.

¹⁹ H. LANGKAMMER, *List do Filemona*, dz. cyt., s. 34-35; B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 105-106.

²⁰ B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 45.

²¹ A. JANKOWSKI, *Listy więzienne. List do Filemona*, w: E. DĄBROWSKI, F. GRYGLEWICZ (red.), *Pismo św. Nowego Testamentu*, t. 8, Poznań – Warszawa 1962, s. 328.

²² X. LÉON-DUFOUR (red.), *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., s. 47.

naszym”. Dla Apostoła „Jezus Chrystus” jest „odwiecznym Synem Boga” i Mesjaszem-Chrystusem²³.

Formuła „Jezus Chrystus” występuje w Liście do Filemona w wierszu 3 i 15. Z uwagi na zawarty w niej tytuł „Chrystus” formuła „Jezus Chrystus” ma sens mesjański.

List zaczyna się pozdrowieniem, które już wyżej omawiano: „Łaska wam i pokój od Boga, naszego Ojca, i Pana Jezusa Chrystusie” (Flm 3).

W tekście tym tytuł „Pan” ma treść chrystologiczną przez powiązanie go z tyłem „Chrystus”. Jezus historyczny, który wraz z Bogiem Ojcem jest dawcą łaski, wyznawany jest Bogiem i równocześnie jest oczekiwanym Mesjaszem²⁴.

Podobnie zakończenie Listu przekazuje życzenie łaski, której dawcą jest „Pan nasz, Jezus Chrystus”: „Łaska Pana naszego, Jezusa Chrystusa, [niech będzie] z duchem waszym (-H carij tou/ kuriou Włsou/ Cristou/ meta. tou/ pneumatoy umwł)” (Flm 25). To zakończenie Listu wskazuje na treść chrystologiczną tytułu „Pan”. Zakończenie jest typowe dla Listów Pawłowych, proto-Pawłowych, które mają ten sam rdzeń: „Łaska Pana naszego, Jezusa Chrystusa, z wami!”. Łaska we wstępnych błogosławieństwach ukazana jest zawsze jako pochodząca od Boga Ojca i Pana Jezusa Chrystusa. Natomiast w konkluzjach Listów Pawłowych ujmowana jest chrystologicznie, przy czym Jezus Chrystus określany jest zawsze jako Pan. Końcowe błogosławieństwo udzielane w imię Jezusa Chrystusa, naszego Pana, umacnia we wspólnocie wierność Jezusowi Chrystusowi i utrwala jedność²⁵.

Formuła „Chrystus Jezus” występuje w Flm 1, 9 i 23. Akcent w tej formule spoczywa na tytule „Chrystus” (Mesjasz).

W wierszu 1 i 9 Listu do Filemona Paweł nazywa siebie *deσμioj Cristou/ Włsou/* „Paweł, więzień Chrystusa Jezusa (*Paul oj deσμioj Cristou/ Włsou/*)” – tak BT; czy „więzień dla Chrystusa Jezusa” – tak tłumaczy B. Adamczewski. Nazywając siebie „więźniem Chrystusa Jezusa”, św. Paweł daje do zrozumienia, jak wiele pracuje dla Chrystusa, zapowiedzianego przez proroków, oraz dla Jego Ewangelii. Paweł całe życie oddaje na służbę Chrystusowi i Ewangelii. Pośrednio takim określeniem siebie daje wzór do naśladowania; przywódca winien żyć zgodnie z nauką, którą głosi²⁶.

Określenie *deσμioj Cristou/ Włsou/* można tłumaczyć: „więzień dla sprawy Chrystusa Jezusa”, a także „[więzień,] którego uwięził Chrystus Jezus”²⁷. W Liście do Filemona Paweł nie przedstawia siebie jako apostoła, lecz jako tego, który został wzięty do niewoli (do aresztu śledczego) przez Jezusa Chry-

²³ H. LANGKAMMER, *U podstaw chrystologii Nowego Testamentu*, Wrocław 1976, s. 67.

²⁴ B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 60-61.

²⁵ Tamże, s. 116.

²⁶ W.R. FARMER (red.), *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, red. naukowy wyd. pol. W. CHROSTOWSKI, Warszawa 2000, s. 1605.

²⁷ Tamże.

stusa, ze względu na relację z Nim²⁸. Podobnie w Flm 23 towarzyszący Pawłowi Epafras zostaje przedstawiony Filemonowi jako „mój współwięzień w Chrystusie Jezusie (Ἐπαφρᾶς ὁ συναϊκὸς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ)”. Epafras jest także – jako współpracownik Pawła w sprawie Chrystusowej – „więźniem” Chrystusa. Tytuł *desmij Cristou/Ihsou* określa zatem Pawła, a także Epafrasa jako osoby obdarzone funkcją przez (dla) Chrystusa Jezusa, osoby odznaczające się szczególnym autorytetem²⁹ we wspólnocie, ale tak mocno zaangażowane w sprawę Chrystusa Jezusa, że są jakby tą funkcją przez Chrystusa więzione.

Z powyższego wynika, że w Liście do Filemona określenie „Pan nasz, Jezus Chrystus” wskazuje na to, iż Jezus historyczny, nazwany *Kyriosem*, Mesjaszem, jest Bogiem, Panem zmartwychwstałym, wywyższonym. Zwycięskiemu Chrystusowi jako Panu podlega całe stworzenie,

Paweł i Epafras są wysłannikami Chrystusa Jezusa, Jego współpracownikami, którzy spełniają we wspólnotach chrześcijan funkcję przekazaną im przez Jezusa Chrystusa. W tekście Listu do Filemona w formule „Jezus Chrystus” można zauważyć pewne przesunięcie akcentu na tytuł „Chrystus”. „Pan nasz, Jezus Chrystus” jest stwierdzeniem, że historyczny Jezus jest Panem i Mesjaszem. Formuła „Chrystus Jezus” akcentuje pozycję Jezusa jako Mesjasza.

IV. PODSUMOWANIE

W Liście do Filemona Jezus historyczny nazwany jest „naszym Panem”, *Kyriosem*. Boski tytuł nadany Jezusowi wskazuje, iż jest On wyznawany przez wszystkich wierzących i Bogiem, i ich Panem.

Wierzący żyją „w Nim” (*en Cristw*), czyli w sferze Jego oddziaływania, i całe ich życie nakierowane jest na Niego (*eij Cridton*) – On jest celem ich życia.

Jezus Chrystus jest źródłem łaski, której udziela sam lub wraz z Bogiem Ojcem. On wybiera także niektórych wiernych, powierzając im funkcje pełnienia specjalnych zadań we wspólnocie Kościoła. Te funkcje czynią ich tak bliskimi współpracownikami Chrystusa, że Paweł nazywa ich „więźniami Chrystusa”, „więźniami dla sprawy Chrystusa”.

Można stwierdzić za K. Romaniukiem, podsumowującym rozważania nad tytułami i określeniami Jezusa, że tylko termin „Jezus” posiada w Listach Pawłowych charakter imienia własnego Jezusa. Najpełniej Osobę i dzieło Jezusa określa formuła „Pan nasz, Jezus Chrystus (*ὁ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*)”. Natomiast „Pan Jezus Chrystus” jest formułą prawie techniczną, okre-

²⁸ A. JANKOWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 329; B. ADAMCZEWSKI, *List do Filemona*, art. cyt., s. 55.

²⁹ J.B. LIGHTFOOT, *Epistle to Philemon*, w: *St. Paul's Epistles to the Colossians and Philemon*, [b.m.w.] 1999, s. 339.

ślającą Tego, który dał adresatom Listów św. Pawła nowe życie, czyli chrześcijan. „Jezus Chrystus” to określenie człowieka Jezusa, wskrzeszonego przez Boga Ojca, obdarzonego godnością Mesjasza, zapowiedzianego przez Stary Testament. Z kolei określenie „Chrystus Jezus” wskazuje, że Jezus jest od wieków istniejącym Mesjaszem; określenie to jest fragmentem wyznania wiary w Jezusa, zapowiedzianego proroka. Synonimem określenia chrześcijan jest formuła *en Cristow/ Ihsou*³⁰. W Liście do Filemona spotykamy, co wyżej starano się ukazać, tytuły „Pan Jezus Chrystus”, „Pan Jezus”, „Chrystus Jezus” oraz sformułowania „w Chrystusie (*en Cristow*)” oraz „dla [ku] Chrystusa (*eij Cridton*)”.

IL RIASSUNTO

Gli elementi di cristologia nella lettera di San Paolo al Filemone

Gesù storico è chiamato nella lettera al Filemone „il nostro Signore”. Il titolo divino attribuito a Gesù indica, che tutti credenti riconoscono in Lui il loro Dio. I credenti vivono “in Lui”, vale a dire nell’ambiente della sua radiazione e tutta la loro vita è diretta verso di Lui. Lui è lo scopo della loro vita.

Gesù Cristo è la fonte della grazia, la quale viene concessa da Lui stesso oppure da Lui con Dio Padre. Lui pure sceglie alcuni credenti, affidandogli i compiti speciali da compiere nella comunità della Chiesa. Queste funzioni rendono loro così vicini cooperatori di Cristo, che Paolo chiama loro “prigionieri di Cristo”, “prigionieri per la causa di Cristo”.

Sommando l’analisi dei titoli e delle descrizioni di Gesù, si può constatare che solamente il termine “Gesù” ha nelle lettere di san Paolo il carattere del nome proprio di Gesù. La Persona e l’opera di Gesù viene descritta nel modo migliore dalla formula “il nostro Signore, Gesù Cristo”. Invece la formula “il Signor Gesù Cristo” è quasi tecnica. Essa descrive Colui, che ha dato la vita nuova ai cristiani. Tanto che “Gesù Cristo” è il nome dell’uomo Gesù, risuscitato e dotato dalla dignità del Messia predetto nell’Antico Testamento.

Thum. Jan Skiczuk

Słowa klucze/ key words:

Paweł, Filemon, chrystologia
Paul, Philemon, Christology

³⁰ K. ROMANIUK, *Soteriologia św. Pawła*, dz. cyt., s. 63.